

OCENE – ZAPISKI – POROČILA – GRADIVO

ZAČETKI POUČEVANJA SLOVEŠČINE V ITALIJI: BRUNO GUYON, DOCENT NA KRALJEVEM ORIENTALSKEM INŠTITUTU V NEAPLJU¹

V arhivu Univerzitetnega orientalskega inštituta v Neaplju sem našel dragoceno gradivo za raziskavo publikacij in poklicne poti prof. Bruna Guyona na področju slavistike, ki ji je posvečal velik del svojega znanstvenega zanimanja in dela. Ker so bili mnogi bistveni podatki o njegovem življenju do sedaj delno neznan, naj začnem prav z njimi: Bruno Guyon (Gujon) se je rodil 14. avgusta 1868 v Brnasu (Vernasso) v občini Špeter (S. Pietro al Natisone) v Beneški Sloveniji ali Benečiji (Slavia Veneta o Friulana) kmetu Alojziju (Luigi) in gopodnji Virginiji (Virginia) Podrecca. Po končani osnovni šoli v Čedadu in gimnaziji v Vidmu (Udine) se je vpisal na filozofsko fakulteto (facoltà di lettere) univerze v Bologni, kjer je doktoriral leta 1894. Poučevati je začel leta 1895 na gimnaziji liceju v »Parini« v Milanu in tam ostal enajst let. V naslednjih letih se je veliko selil po polotoku in učil v gimnazijah v Castrovillariju (1907–1909), Cosenzi (1909–1913) in od 1914 v Neaplju na gimnazijah licejih »Genovesi« in »Umberto«, potem v Arpinu, v Maddaloniju in spet v Arpinu do 1935, ko je bil upokojen. Umrl je v Neaplju 31. oktobra 1943.

Dejavnost na višjih srednjih šolah v Neaplju in tudi v Maddaloniju in Arpinu je bila večkrat prekinjena zaradi posebnih študijskih dopustov in nalog, ki so mu bile zaupane zunaj teh ustanov. Po priporočilu goriškega prijatelja, znanega filologa Graziadia Isaia Ascolija, ki ga je že med bivanjem v Milanu spodbujal k študiju jezikoslovja in toponomastike, je bil imenovan za profesorja italijanskega jezika v Beogradu;² tja je pripotoval l. 1912, ne ve pa se natančno, do kdaj je ostal tam. V beograjskih arhivih ni sledu o njegovem imenu. Sicer pa vojni dogodki tistega časa gotovo niso bili naklonjeni širjenju kulture na Balkanu. Je pa gotovo, da je že v akademskem letu 1914–1915 predaval na Kraljevem orientalskem inštitutu srbohrvaščino in slovenščino na tečajih, ki so jih obiskovali časniki in podčasniki neapeljske divizije in kraljevih karabinerjev. Ministrstvo mu je profesuro obnavljalo vsako leto s poglobitvo nalogo, da goji študij lingvistike in antične toponomastike; leta 1918 mu je bilo mesto nenadoma ukinjeno.³ Šele v letu 1920 je lahko spet poučeval oba jezika, ko je bil nastavljen na Kraljevem trgovskem inštitutu v Neaplju, vendar samo za eno leto, potem se je vrnil na gimnazijo licej »Umberto« v Neaplju. Čeprav je bil l. 1927 dodeljen gimnaziji v Arpinu, je ponovno dobil profesorsko mesto na Orientalnem inštitutu; to je dokumentirano do l. 1934, medtem ko obstaja za naslednje leto samo predlog akademskega sveta.

V zvezi s tem bi navedel poročilo Orientalnega inštituta za akademsko leto 1933–1934: »Prof. B. G. je deloval znanstveno, didaktično in informativno, kot tolmač, prevajalec, izpraševalec za slovanske jezike: slovenščino, srbohrvaščino, bolgarščino in češko-slovaščino.« Dalje beremo v istem poročilu, kako se je Guyon upiral Berlitzevi metodi, ki jo je vodstvo Inštituta takrat želelo in priporočalo, in navajal nujnost učenja oblikoslovja. V nekem pismu tistega časa Guyon izrecno zahteva od vodstva Inštituta, da se sprejme ukrep, po katerem bi stolica za slovanske jezike, slovenščino in srbohrvaščino postala stalna. Toda pripomba direktorja je negativna: poučevanje omenjenih predmetov je mogoče samo v obliki začasno podeljene profesure.

¹ Prevod iz italijanščine iz revije *Europa orientalis* I/1983, Rim.

² V tem obdobju so bili objavljeni njegovi poljudni članki *Aquile e le genesi della leggenda di Attila* (Pagine friulane 1896, IX – 6); *Millenario di Paolo Diacono in Friuli* v *Patria dei Friuli* 1899, *Le colonie slave d'Italia* v *Patria del Friuli* 1906, Biblioteca Civica di Udine.

³ Prim. F. Ribezzo, *ocean Guyonove Grammatica teorico-practica della lingua serba*, Hoepli, Milano, 1919, v *Rivista indo-greco-italica* 1919, III, 158–159.

Gotovo je, da so na Kraljevem orientalskem inštitutu potekali letni tečaji in intenzivni tečaji s po približno 120 urami in da so te tečaje obiskovali časniki vojske in karabinerjev, ki so morali po zaključku opravljati izpite. Ni pa jasno, če so ti izpiti dajali pravico do spričeval, enakovrednih tistim, ki so jih izdajale visokošolske ustanove; ta naziv je imel od leta 1925 tudi Orientalški inštitut. Med pomembne Guyonove dosežke za pospeševanje študija in učenja slovenščine moramo prišteti njegovo knjigo *Grammatica, Esercizi e Vocabolario della lingua Slovena*, ki jo je l. 1902 izdala ugledna založba Ulrico Hoepli v Milanu (313 str.).⁴

Slavni češki jezikoslovec V. Vondrák je Guyona opogumil, da je svojo gramatiko ponovno izdal. Izšla je l. 1918 v seriji Hoeplijevih priročnikov pod novim naslovom *Grammatica teorico-practica della lingua slovena*. Gre v bistvu za ponatis prve izdaje; razširjen in posodobljen je praktični konverzacijski del, ki je prilagojen potrebam policijskih sil na ozemljih, priljučenih po prvi svetovni vojni. Gramatika je razdeljena na štiri dele in ima dodan slovar. Vsebuje obsežen uvod o slovenskem jeziku in njegovem položaju med južnoslovanskimi jeziki, s ponesrečenim iskanjem podobnosti s hrvaščino, ter z zemljepisnimi in zgodovinskimi podatki s posebnim oziranjem na Brižinske spomenike. Značilne so omembe: *Slovanska ljudstva na italiskem ozemlju* ali *Tostran pobočij Julijcev govori slovensko okrog štirideset tisoč Slovencev*. V prvem delu: *Osnove fonetike* avtor navaja vire – in to najboljše tistega časa – po katerih se je ravnal: Pleteršnikov slovar iz leta 1894 in Miklošičevo primerjalno slovnico slovanskih jezikov (1876); sicer se sklicuje še na Janežičevo (1869), Sketovo (1882) in Šumanovo (1894) slovnico; navaja dela Stanislava Škrabca, ki so danes zelo pomembna za slovensko fonetiko. Tudi za druga dva dela knjige – za *sklanjatev* in *spregatev* lahko rečemo, da sta dobro obdelana in v vsem ustrežata razvoju znanosti svojega časa, obogatena sta s številnimi vajami, čeprav z nekaterimi napakami v frazeologiji; četrti del je slabši. V njem avtor – morda pod vplivom govora krajev, bolj ali manj oddaljenih od rojstne vasi, ali pa zaradi slabo posrečenega poskusa, da bi italijanske fraze dobesedno prevedel – zbuja vtis, da ne obvlada dovolj slovenskega knjižnega jezika, ki ga je hotel predstaviti v pravih dialogih in pogovorih. Izredno natančen pa je v slovensko-italijanskem in italijansko-slovenskem slovarju; da bi olajšal izgovarjavo, dosledno uporablja naglase, veliko pozornost posveča polglasnikom – pomembna je tiskarska prizadevnost – včasih uporablja za označbo polglasnika obrnjen »a«, vedno navaja odvisne sklone, glagolski vid in sedanji čas glagolov. V celoti obsega knjiga 343 strani in 20 strani uvoda ter kratko analogijo proze in dobrih, čeprav maloštevilnih pesmi.

Podobna kritična sodba kot za to velja tudi za slovnico *Grammatica teorico-practica della lingua serba* (Hoepli, Milano 1919), ki je obsežnejša (okoli 250 strani) in ima dolg uvod, iz katerega je razvidna Guyonova vnema, da bi Italijane seznanil z narodi z drugega brega Jadrana; občuduje muzikalnost njihovega jezika in se vsestransko zanima za njihovo kulturo. O tem navdušenju priča tudi njegova knjiga z naslovom *Balkanica*, ki je prav tako izšla pri Hoepliju (1919, 346 str.). Vanjo vpleta Guyon razpravljanja – mestoma res zelo sugestivna – o slovanski duši, o

⁴ Ta slovnica je peti učbenik slovenščine za Italijane v treh stoletjih. Pred njo so izšli: *Vocabolario italiano e schiavo Fra Alasia di Sommaripa* (Udine, 1607), ki vsebuje italijansko-slovenski slovar z več kot dva tisoč besedami in slovnični del, kratek opis spregeev in sklanjatev z latinsko-slovenskimi zgledi, *Saggio grammaticale italiano-cragnoolino* Rečana Vincenza Franula de Weissenthurn (Trst, 1811), pri katerem je sodeloval slovenski pesnik Valentin Vodnik, ki mu je kot berilo dodal Linhartovo komedijo *Ta veseli dan* ali *Matiček se ženi*. Avtor je poznal prvo slovensko znanstveno slovnico Jerneja Kopitarja, a je ni navajal. Sledijo še trijezični priročnik *Nuova Raccolta di dialoghi italiani, tedeschi e sloveni* (Gorica, 1850), ki je bil do leta 1910 sedemkrat natisnjen, *Grammatica dell Lingua Slovena* Giuseppeja Loschija (Udine, 1893), ki je v osnovi slovnica oz. učbenik za Nemce Jakoba Sketa *Slovenisches Sprach- und Übungsbuch* (III. izd. l. 1879), predelan za rabo Italijanov z zelo kakovostno pomočjo monsignorja Ivana Trinka. Prim. tudi predgovor M. Jevnikarja v *Grammatica della Lingua Slovena* A. Kacina (Ljubljana–Trst, 1972).

srbskih in črnogorskih narodnih pesmih, o trojanski legendi pri južnih Slovanih itd.⁵ Po drugi strani pa ni pozabil govoriti o slovanskem zanimanju za italijansko kulturo v svojem članku *Carducci e la cultura italiana nei Balcani*, objavljenem v reviji *Annali dell' Istituto Orientale di Napoli* (1937: IV, 233–254).

Kako veliko je bilo Guyonovo poznavanje slovanskih narodov, v splošnem in v posebnostih, koliko je vedel o njihovi zgodovini in kulturi, kaže njegov obsežni članek v publikaciji *Almanaco Italiano* (1916: 372–382). Tu navaja srednjeveško književnost pri slovanskih narodih, zanimivo je tudi navajanje razlik med panslavizmom in slavofilijo, v skladu z rabo v takratnem italijanskem tisku. Če zanemarimo nekatere nesprejemljive nazore, npr. nepriznavanje jezikovne samostojnosti Ukrajincev in Slovakov, so druge trditve veljavne še danes; domnevo o oglejskem vplivu na prve pisne spomenike v slovenščini npr. podpirajo nekateri slavisti našega časa.⁶

Vrhunec znanstvenega prizadevanja je Guyon vsekakor dosegel na področju toponomastike; z njo je hotel prodreti v zgodovino besed daleč v prostoru in času, segal je do jezikovnih ostankov izginulih ljudstev in ugotavljal zemljepisna področja davnih jezikovnih stikov, ki so najzanimivejši za etimološke raziskave. Ni izključeno, da je poleg Ascolijevega vpliva Guyon marsikatero idejo s področja etimologije našel v delih velikega Miklošiča, izvirnega duha in pionirja v svojem času.

Po opombah v člankih in po samih člankih lahko sklepamo, da je Guyon bral ali vsaj uporabljal dela slovenskih, hrvaških in srbskih avtorjev. Razumljivo je, da pohvalne italijanske ocene, ki so skoraj takoj sledile njegovim publikacijam, danes ne zadoščajo več za kritični pretres Guyonovega znanstvenega prispevka na polju toponomastike. S tega področja bi navedel nekatere naslove njegovih člankov, čeprav vsi niso slavistični. V časopisu *Studi glottologici italiani* najdemo naslednje prispevke: *Le colonie slave d'Italia* (SGI: 1907 – IV), *Sull'elemento slavo nella toponomastica della Venezia Giulia* (SGI: 1907 – IV) in *L'elemento slavo nell'albanese della Calabria Citeriore* (SGI: 1910 – IV). V časopisu *Rivista Indo-Greco-Italica: Note di toponomastica Giulia* (8, 1924, III–IV, z navedbami slovenskih virov: K. Oštir, *Arhiv za arbanasku starinu, jezik i etnologiju*, Beograd, 1923). V časopisu *Annali del R. Istituto Orientale di Napoli: L'elemento strusco-mediterraneo nei toponimi della Venezia Giulia* (I. 1930, II), *Andes e Mantova virgiliani nei riflessi della toponomastica della Venezia Giulia* (I. 1930, II), *Il filone onomastico paleo-veneto di Antenore – Troia – Patavius – Padus* (I. V), *Analogie toponomastiche per la zona del Tauern e quelle intorno ai frammenti dei Tauri scomparsi nella Venezia Giulia* (I. V), *Fisionomia etno-linguistica dei Solassi delle Alpi* (I. V), *Tra il Torre e l'Isonzo* (I. 1933, VI – to je za Guyona področje največje toponomastične stratifikacije) in *Il filone toponomastico Kar nella Venezia Giulia* (I. 1930, II). Zadnji članek je prebral prof. F. Bezlaj, ljubljanski akademik, strokovnjak za toponomastiko, avtor dela o slovenskih vodnih imenih, slovenskega etimološkega slovarja itd. Potrdil mi je, da so Guyonova razpravljanja na znanstveni ravni, ki v vsem ustreza razvoju stroke v tistem času. To Bezlajevo mnenje navajam kot izrazito nasprotno negativni in hkrati površni sodbi A. Cronia o Guyonovi znanstveni usposobljenosti, ki ga je izrazil v svojem delu *Conoscenza del mondo slavo in Italia*, Padova 1958.

V arhivu neapeljskega Orientalskega inštituta se mi je posrečilo v nekem sporočilu zaslediti naslove, iz katerih je razvidno, da je Guyon pripravljajal za nemški časopis *Zeitschrift für Ortsnamen-Forschung* (Schnetz, München-Berlin) še članke:⁷ *Die Slovenische Echtheit der Resianer aus der Ortsnamen in Resiathal*, *Der Name Resia ist eine älteste ureuropäische mediterrane toponomastische Spur*, *Die mediterranischen toponomastischen Elemente in Resiathal*, *Die*

⁵ Med poljudnimi članki navajam zaradi popolnosti še *Canti di donne serbe*, ki je izšel v *Patria dei Friuli* 31. 8. 1906. Za opozorilo na Guyonove članke v furlanskih časnikih se zahvaljujem prof. Martinu Jevnikarju s tržaške univerze.

⁶ Prim. *Monumenta Frisingensia*, izdal je ddr. Trofenik, München, 1968.

Materialien der Slaven von Torre von Prof. Baudouin de Courtenay und die toponom. Elemente. Žal, je bil trud za iskanje omenjenih člankov v tej nemški reviji zaman. Pri pregledovanju revije ni bilo mogoče zaslediti Guyonovega imena.⁸ Priča pa to o njegovem zanimanju za svojo najožjo domovino – Beneško Slovenijo – in posebno za Rezijo, ki so ji mnogo spisov posvetili znameniti nekdanji slavisti Šafárik, Sreznjevski, Baudouin de Courtenay in tudi znanstveniki našega časa – naj navedem samo najbolj znane: M. Matičetov, P. Merkù in T. Logar.

Srečko Renko
Ljubljana

⁷ Prim. prof. Bruno Guyon – informativno poročilo direktorja neapeljskega Orientalnega inštituta z 20. junija 1934, poslano prosvetnemu ministru, splošni upravi visokega šolstva (prepis poročila je v personalnem arhivu neapeljskega Orientalnega inštituta).

⁸ Za trud se zahvaljujem kolegici Mileni Gratz z Münchenske univerze.